

Poruka za Svjetski dan kazališta 2018. – Europa

Simon McBurney, Ujedinjeno Kraljevstvo

Glumac, autor, redatelj i suosnivač kazališne trupe Théâtre de Complicité

Niti kilometar od obale Cirenaike u sjevernoj Libiji nalazi se golemo kameno sklonište široko osamdeset a visoko dvadeset metara. U lokalnom narječju ime mu je Hauh Fteah. -Radiougljično datiranje provedeno 1951. utvrdilo je da su ljudi tamo neprekidno živjeli barem 100.000 godina. Među artefaktima pronađena je i flauta od kosti stara između četrdeset i sedamdeset tisuća godina. Kad sam čuo za to, dok sam bio dječak, pitao sam oca:

“Stvarali su glazbu?”

Nasmiješio mi se.

“Kao i sve ljudske zajednice.”

Bio je prapovijesni arheolog te je bio prvi Amerikanac koji je iskopavao na nalazištu Hauh Fteah u Cirenaici.

Vrlo sam počašćen i sretan što sam predstavnike Europe na ovogodišnjem Svjetskom danu kazališta.

1963. godine, dok se prijetnja nuklearnog rata nadvijala nad svijetom, moj je prethodnik, veliki Arthur Miller, rekao: „Kad pišemo u doba u kojem diplomacija i politika imaju tako užasno kratke i slabe ruke, nježne ali katkad duge ruke umjetnosti moraju nositi odgovornost održavanja ljudske zajednice na okupu.“

Značenje riječi drama proizlazi iz starogrčke riječi „dran“, koja znači „djelovati“... a riječ teatar proizlazi iz starogrčke riječi „theatron“, čije je doslovno značenje „mjesto za gledanje“. Mjesto na kojem ne samo da gledamo, nego i vidimo, shvaćamo, razumijemo. Pred 2400 godina, Poliklet mlađi projektirao je veliki teatar u Epidauru. S kapacitetom za 14.000 gledatelja, zapanjujuća akustika ovog otvorenog prostora zaista je čudesna. Paljenje šibice u središtu

pozornice čut će svih 14.000 gledatelja. Kao što je bilo uobičajeno za grčka kazališta, kad biste gledali glumce vidjeli biste i krajobraz iza njih. Time su spajali ne samo nekoliko različitih mjesta – zajednicu, teatar i prirodni okoliš, nego su tamo dovodili i sva vremena. Dok je predstava zazivala drevne mitove u sadašnjicu, pogled vam je sezao mimo pozornice, prema vašoj krajnjoj budućnosti. Prirodi.

Jedno od najizvanrednijih otkrivenja pri rekonstrukciji Shakespeareovog kazališta Globe u Londonu također je bilo povezano s vidnim poljem, točnije s osvjetljenjem. Gledalište i pozornica jednako su osvijetljeni. Izvođači i gledatelji uvijek su mogli vidjeti jedni druge. Uvijek. Ljudi su gdje god pogledaš. Jedna je posljedica toga da nas podsjeća da veliki monolozi, primjerice oni Hamletovi ili Macbethovi, nisu tek privatna promišljanja nego i javne debate.

Živimo u doba kad je teško jasno razlučiti stvari. Okruženi smo fikcijom više negoli u bilo koje drugo doba u povijesti ili prapovijesti. Svaku „činjenicu“ može se osporiti, svaka anegdota može se predstavljati kao „istina“. Jedan poseban oblik fikcije cijelo nas vrijeme okružuje. Onaj koji nas želi podijeliti. Odvući nas od istine. I jedne od drugih. Reći nam da smo odvojeni. Narodi od naroda. Žene od muškaraca. Ljudi od prirode.

Ali baš kao što živimo u doba podjela, živimo i u vrijeme golemih kretanja. Više negoli u bilo koje drugo doba u povijesti, ljudi su u pokretu; često bježe, hodaju, pa čak i plivaju, ako je nužno; migriraju po cijelom svijetu. To je samo početak. Odgovor na to, kao što znamo, bilo je zatvaranje granica. Građenje zidova. Izbacivanje. Izolacija. Živimo u tiranskom svjetskom poretku, u kojem je ravnodušnost jedina valuta a nada zabranjena roba. Dio je te tiranije i kontrola nad ne samo prostorom nego i vremenom. Vrijeme u kojem živimo zanemaruje sadašnjost. Koncentrira se na nedavnu prošlost i blisku budućnost. „Ovo još nemam. Kupit ću ono. A sad kad to posjedujem, treba mi sljedeća... stvar.“ Duboka prošlost je pregažena. Budućnost je nebitna.

Mnogi tvrde da kazalište neće ili ne može ništa promijeniti. Ali kazalište neće nestati. Jer kazalište je mjesto; u iskušenju sam reći čak i određeno utočište. U njemu se ljudi okupljaju i istog trena oblikuju zajednice. To je oduvijek tako. Sva su kazališta velika poput prvih ljudskih zajednica – od pedeset do četrnaest tisuća duša. Od nomadskih karavana do trećine antičke Atene.

Budući da kazalište postoji samo u sadašnjosti, ono osporava ovaj katastrofalni pogled na vrijeme. Sadašnji trenutak uvijek je tema kazališta. Njegova se značenja konstruiraju zajedničkim činom izvođača i publike. Ne samo ovdje, nego i sada. Bez izvedbe izvođača gledatelji ne bi vjerovali. Bez vjere gledatelja izvedba ne bi bila cjelovita. Smijemo se u istom trenutku. Dirnuti smo. Ostajemo bez daha ili bez riječi. U tom trenutku, kroz dramu, otkrivamo najdublju istinu: da je ono što smo smatrali najintimnijom podjelom između nas, granica naše osobne svijesti, također bez granica. To je nešto što dijelimo.

Neće nas zaustaviti. Svake ćemo se večeri ponovno pojaviti. Svake će se noći glumci i gledatelji ponovno okupiti, i ista će se drama opet odigrati. Jer kao što je pisac John Berger rekao:

„Duboko u naravi kazališta leži osjećaj ritualnog povratka,“ a upravo je zato ono oduvijek umjetnost obespravljenih – a u ovom razlomljenom svijetu, to smo svi mi. Gdje god postoje izvođači i publike izvodit će se priče koje se ne mogu ispričati nigdje drugdje, bilo da se radi o operama i kazalištima velikih gradova ili kampovima migranata i izbjeglica u sjevernoj Libiji i diljem svijeta. Uvijek ćemo biti neraskidivo povezani, zajednički, tim izvedbama.

Da smo u Epidauru, mogli bismo podići pogled i vidjeti kako sve to dijelimo i s većim okolišem. Da smo oduvijek dio prirode i da od toga ne možemo pobjeći, baš kao što ne možemo pobjeći s ovog planeta. A da smo u kazalištu Globe, čuli bismo kako se naoko privatna pitanja postavljaju svima nama. A kad bismo u ruku uzeli četrdeset tisuća godina staru flautu iz Cirenaike, razumjeli bismo da su prošlost i sadašnjost nerazdvojive i da lanac ljudskog zajedništva nikad neće slomiti tirani i demagozi.